

VOGEL, F.—MOTULSKY, A. G.: *Human Genetics. Problems and Approaches*. (Springer-Verlag, Berlin—Heidelberg—New York, 1979; második, javított lenyomat 1982. 210 táblázattal és 420 ábrával. Ára: DM 98.—)

VOGEL és MOTULSKY *Humán-genetikája* egy régóta várt tan- és kézikönyv, amely egy dinamikusan fejlődő tudományág up-to-date összefoglalását adja. Érdeemes visszaemlékezni arra, hogy VOGEL professzor *Lehrbuch der allgemeine Humangenetik* c. könyve 1961-ben jelent meg, és az akkori ismeretek kitűnő összefoglalását adta. Az 1960-as évek végén több korszerű humán-genetika könyv jelent meg, és ezek eljutottak hazánkba is (többek között MCKUSICK *Humangenetik-je*, STERN *Grundlagen der Humangenetik-je* BECKER többkötetes *Humangenetik-je*, nem is beszélve a magyar fordításban is megjelent munkákról, ill. a hazai szerzők egy-egy speciális területet felölelő könyveiről). Olyan igényű kézikönyv azonban, amely a humán-genetikát a maga teljességében egy kötetben prezentálja, nem volt.

A jelen kötet a legszélesebb nemzetközi alapon készült, és a kézikönyv kívánalmainak egyaránt megfelel. Rendkívül jól tagolt, és ez a részletes (20 oldalas!) tartalomjegyzéken is jól nyomon követhető. A 12 oldalnyi Névmutató, a 42 oldalnyi Tárgymutató és a mintegy 1760 irodalmi citátum segít ebben. A könyv angol nyelve — amely jól érthető és olvasható, és amely manapság a humán-genetika nyelve — azt is lehetővé teszi, hogy az egész világon elterjedjen. (Nyilván, a mérsékelt ár is ezt szolgálja.) A könyv szerkezete nagyon is didaktikus, amit a kitűnő dokumentáció, a sok és jól szerkesztett ábra csak segít.

A bevezető fejezet a humán-genetikát mint alaptudományt és mint alkalmazott tudományt mutatja be, és felvázolja történetét. Tiszteletre méltó tárgyilagossággal ír azokról a tragikus és bűnös eltévelyedésekről, amelyek a Harmadik Birodalomban a humán-genetikai kutatásokban, ill. gyakorlatban milliók halálához járultak hozzá.

A többi nyolc fejezet módszeresen tekinti át a humán-genetika különböző fejezeteit. A második fejezet a *citogenetikát*, a harmadik *az ember formális genetikáját* dolgozza fel. Ez utóbbiban megtaláljuk az átöröklés módját, a génfrekvencia kérdéseit, a Hardy—Weinberg-szabályt, a szegregációs analízist. Olvashatunk a linkage-ről, a multifaktoriális öröklődésről, a genetikai polimorfizmus és a betegségek kapcsolatáról, bizonyos metodikai kérdésekről, így pl. az ikerkutatás számos problémájáról.

A negyedik fejezet a *Génakció* címet viseli, és az enzimdefektusoktól a hemoglobinton, az antitest-formációkon, a farmakogenetikán és ökogenetikán, az autosomális dominancia mechanizmusán át az evolucionális fejlődés genetikájáig és a genetikai anyagnak az emberi kromoszómákban való szerveződéséig számos területet ölel fel.

Az ötödik fejezet a *gén- és kromoszóma-mutációval* foglalkozik, jelentős terjedelmet szentel a kémiai mutagének hatására.

A hatodik fejezet a *populációgenetika* összefoglalása. Itt a szerzők sokkal részletesebben dolgozzák fel a Hardy—Weinberg-szabályt és a mutáció és szelekció kérdéseit, és itt tárgyalják részletesen a genetikai polimorfizmus és a genetikai betegségek kapcsolatát, azokat a faktorokat, amelyek szisztematikusan vagy random változásokat okoznak a génfrekvenciában. E fejezet a populációgenetika elméleti megalapozásával és a gyakorlati alkalmazások megvitatásával zárul.

A hetedik fejezet a *Hominid evolúció* címet viseli, és a paleoantropológiai vonatkozások vázlatos tárgyalásától a protein evolúción át a rasszokig, a rasszok jövőbeli keveredéséig számos kérdést érint.

A nyolcadik fejezet a genetika és az *emberi magatartás* kapcsolatát elemzi, és részletesen tárgyalja pl. az intelligencia kérdéseit. A kilencedik fejezet a humán-genetika *alkalmazási területeit* (genetikai tanácsadás, genetikai szűrés, genetikai manipulációk) és az *emberiség biológiai jövőjét* vázolja föl.

E fejezetekhez még kilenc módszertani függelék kapcsolódik, amelyek többek között pl. az ikerdiagnózishoz, az öröklődésmentet megismeréséhez szükséges számításokhoz adnak segítséget.

A könyv elolvasása után megállapíthatjuk, hogy a szerzők kitűnő könyvet írtak: 550 oldalon foglalták össze a humán genetika legmodernebb ismeretanyagát, kereken 50 oldalnyi módszertani függelékkel segítik az olvasót a könyvből nyert elméleti ismereteinek gyakorlati alkalmazásában, és kereken 100 oldalon adják meg a már említett igen részletes irodalomjegyzéket, név- és tárgymutatót.

A Springer-Verlag a tőle megszokott elegáns kivitelben jelentette meg a könyvet. A feltehető sajtóhibák száma elenyészően csekély (ezeket az újabb lenyomatban kiküszöbölték).

A könyv címlapján az első emberpár, Ádám és Éva látható DÜRER (1504) ábrázolásában: az emberi test teljes szépsége, ahogyan azt a művész génusza látja. E kép az emberi test egyediségére, az emberi személyiség méltóságára utal. A könyv szerzőinek az a szándéka, hogy a humán genetika révén jobban megismerjük az emberi testet és holdogabbá tegyünk az emberi életet. Ez a humanista szellemben megírt könyv méltán számíthat mindazoknak a szakembereknek az érdeklődésére, akik bármilyen formában kapcsolatban vannak az emberrel, az emberi öröklődéssel.

Dr. Eiben Ottó

CHIARELLI, A. B.—CORRUCCINI, R. S. (Eds): *Advanced Views in Primate Biology*. (Springer-Verlag, Berlin—Heidelberg—New York, 1982. (35 ábrával, táblázatokkal. Ára: DM 98.—)

CHIARELLI, A. B.—CORRUCCINI, R. S. (Eds): *Primate Evolutionary Biology*. (Springer-Verlag, Berlin—Heidelberg—New York, 1981. (73 ábrával, táblázatokkal. Ára: DM 56.—)

A Nemzetközi Primatológiai Társaság 1980 júliusában Firenzében megtartott VIII. kongresszusának anyagát adják közre a kötetekben. A kongresszusra és a hozzá kapcsolódó 14 szimpóziumra több, mint 300 előadást és abstract-ot nyújtottak be a résztvevők. A meghívott főreferensek, általában szakterületük nemzetközileg is kiemelkedő, vezető szaktekinthetőségeivel, a primatológia egy-egy főbb területét a legújabb eredmények tükrében, igen részletesen tárgyalták. Úgy tervezték a rendezők, hogy ily módon az egész primatológiáról egy valóban „up-to-date” áttekintést nyerhetnek. A szimpóziumok alapvetően fontos részletkérdéseket tárgyaltak, új elméleteket vitáltak meg, sokszor egyeztettek álláspontjaikat a kutatók.

Az *Advanced Views in Primate Biology* kötet tartalmazza a főreferátumokat, elsőként G. H. R. VON KÖNIGSWALDET, aki érdekes adalékokkal szolgál a Pithecanthropus- és Sinanthropus-kutatás történetéhez. Több előadás foglalkozott a primates-evolúció kérdéseivel, a molekuláris szinttől (BABA et al.), immuno-genetikai kérdéseken át (RUFFIÉ et al.) a nyelv és intelligencia fejlődéséig (PARKER és GIBSON). Ez utóbbi munka talán a legalapvetőbb, és ez adja a legáttekinthetőbb rendszerezést is. A primáták magatartásának szocio-biológiai aspektusú vizsgálata alapján WIND próbálja felvázolni a primates-etológia új eredményeit, de a konklúziókat inkább kérdések formájában fogalmazza meg. A további főreferátumok részben még e kérdéshez kapcsolódnak, részben a primáták vércsoportjaival foglalkoznak, részben pedig egyes primatológiai kutatóközpontok (kenyai, indiai, taiwani, amerikai intézetek) munkáját mutatják be.

E kötet második része a szimpóziumok anyagának riportszerű összefoglalásait, egy-egy fontos problémakör kutatásának valóban legújabb eredményeit tartalmazza. Ezek közül is kiemelkedő fontosságúak a non-human primáták eszközhasználatáról (MCGREW), a primates-kommunikációról (SNOWDON—BRAUN—PETERSEN), a primáták lokomotorikus rendszeréről (ISHIDA—TUTTLE—BORCOGNINI-TARLI) és az összehasonlító pszichológia mai helyzetéről (BRACCIO) közreadott tanulmányok. Ezek a riportok főleg rendszeres felépítésükkel, koncentrált tárgyalás-módjukkal válnak rendkívül informatívá.

A *Primate Evolutionary Biology* kötet 13 válogatott tanulmányt ad közre a primáták evolúciós biológiája, funkcionális morfológiája és paleontológiája témaköréből, különböző szakterületeken dolgozó kutatók tollából. GODFREY és PETTO az elmúlt évtizedben modern vizsgálati módszerekkel, elsősorban térképező technikával és faktoranalízissel végzett kutatásai alapján imponáló áttekintést ad a madagaszkári *Archaeolemur* nagyság/méret problémájáról. GRAND a *Macacuskok* lokomotoros képességeit elemzi, és eredményeit igen szemléletesen mutatja be. Az anatómiai tanulmányok egy-egy csontra, egy-egy izomcsoportra, ill. a térdízületre vonatkoznak. Ez utóbbiban TARDIEU az ízület morfológiai és funkcionális variabilitását demonstrálja. JACOBSHAGEN összehasonlító morfológiai tanulmánya szellemes fotogrammetriai eljárás alapján.

Elismerés illeti a szerkesztőket, akik az értékes tanulmánykötetek anyagát összegyűjtötték és közreadták, és a Springer-Verlag-ot, amely a tőle megszokott nagyon szép kiállításban jelentette meg ezeket a fontos primatológiai könyveket.

Dr. Eiben Ottó

A szerző nem antropológus, hanem fejlődépszichológus, és ez előnyére is válik könyvének. DARWIN óta ugyanis az ember származásával foglalkozó könyvek jelentős részét az embernek a majmokkal való összehasonlítása teszi ki. Tulajdonképpen PASSINGHAM könyvében is ez van, de ő a sorrendet megfordítja a majmok „szemszögére”, és azt mutatja be, hogy például mi kellene egy csimpánznak ahhoz, hogy ember legyen!

PASSINGHAM munkájának nagy részét nem a klasszikus antropológiai és ősrégészeti adatok teszik ki, hanem az anatómia, az élettan és az etológia olyan részei, amelyek még a közelmúltban is a pszichológia tágabb tárgykörébe foglaltattak.

A könyv négy részre (nem humán primáták, anatómiai különbségek, a képességek és a szociális rendszer) és összesen tíz fejezetre oszlik.

Az első fejezet a főemlősök rendszerét, az ember és a majmok nagy genetikai hasonlóságát, a főemlősök fejlődéstörténetét és ennek jelenlegi problematikáját, a főemlősök néhány viselkedési jellegét és a humán specializációt foglalja össze. Különösen érdekes a molekuláris antropológiával foglalkozó rész, amelyből kitűnik, hogy a „molekuláris óra” által adott, a fossziliáktól erősen eltérő időrend addig nem használható, amíg az „órát” nem lehet jobban „kalibrálni”.

A második fejezet az érzékszervekkel foglalkozik. A szerző három kérdés köré tömöríti ezt a részt: 1. miért olyan gyenge a szaglásunk, szemben a többi emlőssel? 2. Specializálódott-e a hallásunk a beszédre? 3. Mennyire függ a látástól és a tapítástól a világról alkotott képünk, és, hogy ez milyen eltéréseket mutat például az embernél és a csimpánznál? Ezekre a kérdésekre csak úgy tud adekvát választ adni, hogy a mai főemlősök adatain kívül a fossziliákat is „megszólaltatja”, ezért ez a fejezet a legösszetettebb az összes között.

A harmadik fejezet a végtagokat tárgyalja. Szerencsésen elkerüli a részletes anatómiai leírásokat és összehasonlításokat, és inkább magára a mozgásra és a kéz használatára koncentrál. A fejezet a másszással kezdődik, bár ma még nem tudjuk, hogy az ősi főemlősök a földön vagy a fák ágai között vagy esetleg mindkét helyen is közlekedtek. Mindenesetre a mászás van a legtávolabbi a felegyenesedve, két lábon való járástól. . . Számos érdekes megállapítás található itt is, például az, hogy a mászás — kapaszkodás segítette elő a törzs felegyenesedését, tehát ez az előzménye a kétlábon való járásnak.

A mai főemlősök általában négy lábon járnak, és csak néhány faj tud rövid ideig kétlábon közlekedni. A kétlábon való járás első biztos nyomai 3,5 millió évre vezetnek vissza (a laetolili lábnyomokhoz). Ezáltal szabadult fel a kéz, ami lehetővé tette először a szállítást, majd az eszközkészítést is.

A kéz használatában egyedül az emberszabásúak tudják megközelíteni az embert. A precíz fogás fejlettsége azonban a hüvelykujj és a mutató ujj hosszarányától függ, amiben jelentősen elmaradnak az embertől. A kéz ügyes használatában is jelentősen különböznek tőlünk, annak ellenére, hogy a különbség a kéz csontjai között nem túlságosan nagy és valószínűleg a piramis rostokban és az agyi motoros terület arányában sem. A különbség inkább az idegrendszer szerveződésének-működésének a fejlettségében található. Jelentős eltérés állapítható viszont meg a kéz használatánál. A majmoknál a két kéz egyformán használható, az embernél azonban a beszéd és az eszközkészítés egyszerre jött létre, és az egyik agyfélteke dominanciáját és a jobb- (illetve bal-) kezesség kialakulását vonta maga után.

A negyedik fejezet az agyat tárgyalja: az agy nagyságát, az agy- és testsúly, valamint az agy részeinek arányát, a beszéddel kapcsolatos agyi területeket és az agy evolúcióját. Ez a rész tehát azt az utat mutatja be, ahogy az emberi agy kialakult, de arra a kérdésre, hogy miért alakult így, vagyis a kultúra és a nyelv problémáit már a további fejezetek tárgyalják.

Az ötödik fejezet az intelligenciával foglalkozik. Az ember relatív agysúlyának nagyságával jelentősen különbözik az állatoktól, és ez meghatározó tényező intelligenciánk területén. Ezt kétféle módszerrel lehet bizonyítani: az aggyal folytatott élettani kísérletekkel és azokkal az összehasonlító vizsgálatokkal, ahol a különböző fajok — amelyek aya nagyságban és komplexitásban eltérő — „intelligenciáját” vizsgálják. A két módszer kiegészíti egymást, mert az egyiknél a kísérletező szabja meg a variációkat, a másodikon pedig a természet.

A hatodik fejezet a humán eszközkészítés kialakulását és előzményeit ismerteti. Nagyon valószínű, hogy a környezeti tényezők változásai indították el a korai Homo-t ezen az adaptációs úton. Három ilyen változásról tudunk: a harmadkorban még az őserdők húzódtak vissza, később a Homo vándorolt át Afrikából Európába és Ázsiába, majd a pleisztocén alatt történtek olyan jelentős klimatikus változások, amelyek túlélésében az emberesők eszköz-technológiájának volt jelentős szerepe. Az első lépések a korai hominidák és a többi főemlős eszközhasználatának összehasonlítása révén ismerhetők meg, a továbbiak pedig az egyre fejlettebb eszközök kialakulásával.

A hetedik fejezet a kultúrát érinti röviden. A kultúránál is döntő a nyelv szerepe, mert az ember és az állat között nem annyira a tradíciók „átörökítésénél”, hanem itt a nyelv használatában van a döntő különbség.

A nyolcadik fejezet foglalkozik a nyelvvel. A múlt század második felében MILLER még azt írta, hogy az állat és az ember között a határ a nyelv, ez tehát a mi Rubiconunk, és nincs állat, amely ezt át tudná lépni. Száz évvel később azonban három csimpánz is átlépte ezt a Rubicon. Igaz, hogy nem beszédhangokkal, hanem *Washoe* a gesztikulációs „nyelvet”, *Sarah* műanyag jelekkel, *Lana* pedig egy írógépszerűséggel. Ez a fejezet színesen és részletesen írja le az állat és az ember közötti kommunikációt és az emberi nyelv kialakulását.

A kilencedik fejezet a családdal foglalkozik, mind az embernél, elsősorban mint szociális tényezővel. Az előző fejezetekben tárgyalt jelleg (a felegyenesedett, kétlábú való járás, az ügyes kéz, a nagy agyterfogat, a hosszú élettartam, az intelligencia és technológia) sajátos emberi életmód kialakítását tették lehetővé, és egyúttal befolyásolják szociális és embrionális életünket is.

A tizedik fejezet az együttélés problémáit érinti. Bár az emberek együttműködése fejlettebb, mint az állatoké, azért még mi is messze vagyunk a harmonikus szociális rendtől. Kettősségünk itt is jelentkezik: részben a szociális egyenlőtlenségek és a politikai problémák, részben pedig az emocionális reakcióink ellenőrzésének a problémái, amelyeket még a természettől kaptunk. Tehát az agresszió, a küzdelem kontrollja, a területfoglalás, a szociális dominancia, a háború állati és emberi oldala a tárgya az utolsó fejezetnek.

Végül is hogyan lehetne a csimpánzból ember? A szerző erre is megadja a választ a végső következtetésekben: meg kell növesztetni az agyát akkorára, hogy gondolkodni és beszélni tudjon. Bár lehetséges, hogy egy ilyen csimpánz, ha megismerné az emberi társadalmat, inkább lemondana a fejlődésről...

A könyv kitűnően szintetizál, stílusa friss és élvezetes, mindenkinek ajánlható, aki e téma után érdeklődik.

Dr. Gyenis Gyula

K. ZOFFMANN ZSUZSANNA: *Az 1526-os mohácsi csata 1976-ban feltárt tömegsírjainak embertani vizsgálata.* Anthropologische Untersuchung der Skelettreste aus den im Jahre 1976 freigelegten Massengräbern der Schlacht bei Mohács 1526. Zusammenfassung. (Biológiai Tanulmányok 9, 1982. 83 szövegoldal, 16 fényképtábla. Akadémiai Kiadó, Budapest. Ára: 29.— Ft.)

Örömmel fogadjuk e kötet megjelenését két oknál fogva is. Mindenekelőtt azért, hogy e sorozatban az embertan szakterülete is hallatható magáról. Másodsorban azért, mert az MTA Biológiai Tudományok Osztályának gondozásában napvilágot látott munka kellő áttekintést ad a három (és részben az 1960-ban feltárt két) tömegsír csontvázleteinek vizsgálati lehetőségeiről, a vizsgálatok menetéről, s a mindebből levonható embertani, sőt történeti következtetésekről. Mindmáig emlékezetes ugyanis az a tájékoztatlanságból és hozzáértésből eredő támadás-sorozat, amely 1976-ban és utóbb a tömegkommunikációs eszközök legkülönbözőbb fórumán igaztalanul érte a feltárást végző kutatók és intézmények munkáját. A laikus körök valamennyi tömegsír feltárást, a bennük fekvő csontvázak kiemelését és adott esetben közszemlére tételét látták volna kívánatosnak. Ezzel ellentétben, a szakemberek nem látták szükségét a további tömegsírok megkeresésének, egyrészt mert az elesettek száma igen nagy volt (csak magyar oldalról 10–15 ezer fő), másrészt mert tisztában voltak azzal, hogy a csontvázletek részletesebb vizsgálata, tekintve hogy heterogén nemzetiségű hadsereg katonáiról és kiséretéről van szó, nem gyarapítja érdemleges embertani adatokkal a korabeli Magyarország népességéről való ismereteket, és régészeti leletek csaknem teljes hiányában a kapott eredmények felül további lényeges adatokat nem szolgáltattak.

1976-ban a három tömegsír feltáráskor eltávolították a földréteget a sírok felszínéről és négy oldaláról, de — hasonlóan az 1960-ban feltárt két tömegsírhez — a csontvázakat eredeti helyzetükben hagyták, majd a vizsgálatok befejezése után a sírokat visszaföldelték. Az „in situ” végzett embertani megfigyelések célja a sírokba sebtében bedobált halottak számának hozzávetőleges meghatározása volt (az 5 tömegsírban 700–1000 személy feküdt), az eltemetésnek, a testhelyzetekből kikövetkeztethető idejére vonatkozó megállapítás (ez néhány nappal a csata után történhetett), a nem- és életkor meghatározás (különböző korú férfiak között elég sok juvenis korú fiatal is volt), valamint a harci sérülések (csak szablyavágások) és egyéb kóros elváltozások leírása volt. E célnak a szerző maradéktalanul megfelelt. A tömör, szakszerű, jól adatolt, és a történeti kutatások eredményeit gondosan figyelembe vevő tanulmány mondanivalóját a táblázatok, ábrák, valamint a nagyszámú helyszíni részletfotó jól kiegészíti, sajnála-

tos azonban, hogy a fényképtáblákra történt utalások számos esetben hibásak. Az összesítő sűrűsítések és a sírokról készült totál fotók a régészeti publikáció részét fogják képezni; remélhetően ez is mielőbb napvilágot lát.

Dr. Éry Kinga

RITZÉN, M.—APERIA, A.—HALL, K.—LARSSON, A.—ZETTERBERG, A.—ZETTERSTRÖM, R.—(Eds): *The Biology of Normal Human Growth*. (Raven Press, New York, 1981. 333 oldal, ábrák, kal, táblázatokkal. Ara: \$ 52.70)

A kötet az 1980 augusztusában Stockholmban tartott „First Karolinska Institute Nobel Conference” előadásait adja közre. A genetikusok, sejtbiológusok, endokrinológusok és gyermekgyógyászok a sejt- és szövetnövekedés kérdéseitől kezdve számos szempontból végzett vizsgálataikkal gazdagítják a gyermek növekedésére, fejlődésére, érésére vonatkozó tudásunkat.

Az összegyűjtött előadások öt fejezetet alkotnak. Az első a sejtnövekedés alapvető kérdéseiről, a második a sejt differenciálódásról szól. E fejezetekben különös hangsúlyt kap a „milieu interieur”, mely a növekedésben és differenciálódásban az intercelluláris közeggel együtt alapvető fontosságú. A nyitó előadásban GOSPODAROWICZ és GREENBURG az extracelluláris mátrix szerepéről beszél abból a szempontból, ahogy ez a különböző növekedési faktorokra adott sejtválaszt befolyásolja. Különleges figyelmet érdemel e faktorok között az önmagában is valószínűsítő családot alkotó somatomedin, mely a szövetdifferenciálódást és a speciális szövetnövekedést tárgyaló harmadik fejezet után a prae- és korai postnatalis fejlődéssel foglalkozó negyedik fejezetben VAN WYK és mtsai előadásában mint paracrin szerepet játszó intercelluláris „messenger” kerül újból tárgyalásra.

Az in vivo és in vitro állatkísérletek gazdag gyűjteményét találjuk meg ebben a könyvben, melyek a hipotéziseket igazoló és megdöntő eredményeikkel segítik az ember növekedésére vonatkozó tudásunk elmélyítését. Mindezek érdeklődésre tartanak számot a humánbiológusok körében, akik azonban legnagyobb érdeklődéssel talán az ötödik fejezet előadásait veszik kézbe. Ebben a fejezetben ugyanis — amely a „Gyermekkori és pubertáskori növekedés” címet viseli — a postnatalis növekedés regulációjának, ill. a környezeti tényezők erre való hatásának kérdéseiről értekeznek a szerzők. A táplálkozás és fizikai aktivitás — már sokszor és sok szempontból leírt — jelentőségén túl olvashatunk újra a somatomedinek szerepéről, itt természetesen a postnatalis növekedés szemszögéből.

A növekedés és érés kérdéseit az „Adrenál androgének és a növekedés” című fejezet tárgyalja a legélvezetesebben, ahol M. I. NEW és mtsai normális és kóros növekedésmentek érdekes példáin szemléltetik és magyarázzák a szomatikus változások mögött rejlő hormonális hatásokat. A kötetet két nagyszerű metodológiai cikk zárja J. M. TANNER, valamint P. KARLBERG és mtsai tollából.

Dr. Pantó Eszter

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda főigazgatója

Műszaki szerkesztő: Sándor István

A kézirat nyomdába érkezett: 1983. VIII. 29. — Terjedelem: 7,70 (A/5) fv

83.12415 Akadémiai Kiadó és Nyomda, Budapest. — Felelős vezető: Hazai György

7. A tanulmányok statisztikai feldolgozásánál alkalmazott matematikai képletek jelöléseinek pontos magyarázatát meg kell adnia a szerzőnek. Ugyanez vonatkozik görög betűs vagy egyéb speciális jelölésekre is. Általában a *Biometriai Értelmező Szótár* (Szerk.: Jánossy A. — Muraközy T. — Aradszky G. — Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1966.) előírásait, jelöléseit célszerű követni.

8. A tanulmányok tagolásában az alábbi beosztási elvek követését tartjuk kívánatosnak: 1. Bevezetés (a probléma felvetése, mai állása). 2. Anyag és módszer. 3. A vizsgálat, kutatás eredményei és azok (összehasonlító) értékelése. 4. Összefoglalás.

9. A tanulmány, közlemény végén irodalomjegyzéket kell megadni, de csak azok a művek idézhetők, amelyeknek adatait vagy megállapításait a szerző tanulmányában valóban felhasználta. Az irodalomjegyzéket a szerzők nevének „abc” sorrendjében kell összeállítani. A szövegben a szerző neve után (zárójelbe) tett évszámmal utalunk a megfelelő irodalomra.

A folyóiratok címeinek rövidítésére a szakirodalomban kialakult és elfogadott rövidítéseket alkalmazzunk.

Az irodalomjegyzék összeállításához az alábbi példák szolgálnak útmutatásul:

*Folyóiratcikkek*nél a szerző(k) vezetékneve, rövidített utóneve, a megjelenési év zárójelben, kettőspont, a közlemény címe, a folyóirat hivatalos rövidítése, a kötetszám arab számmal, aláhúzva, pontosvessző, oldalszám, pl.:

BARTUCZ, L. (1961): Die internationale Bedeutung der ungarischen Anthropologie. *Anthrop. Közl.* 5: 5—18.

Könyveknél a szerző(k) neve, a kiadási év zárójelben, kettőspont, a könyv címe, a kiadó neve, a kiadás helye, pl.:

BARTUCZ, L. (1966): A praehistorikus trepanáció és orvostörténeti vonatkozású sírleletek (Palaeopathologia III. kötet). Országos Orvostörténeti Könyvtár és Medicina Kiadó, Budapest.

Másodidézeteknél — ha azok el nem kerülhetők — az idézett szerző neve után *cit.* szócskát írunk, és a fenti módon idézzük a könyvet vagy a folyóiratcikket, ill. *in* szócskát írunk, ha tanulmánykötetben megjelent cikket idézünk.

Ha egy szerzőnek ugyanabból az évből több tanulmányát idézzük, akkor az évszám mellé írt *a*, *b*, *c* betűkkel különböztetjük meg őket.

10. A szerzők a nyomdai tipografizálásra vonatkozó kívánságait a kézirat másodpéldányán jelölhetik be ceruzával, a nyomdai előírásoknak megfelelően.

Kérjük szerzőinket, hogy a fenti alaki előírásokat — a tanulmányok gyorsabb megjelenése érdekében is — tartsák meg. Az előírásoktól eltérő kéziratokat a Szerkesztő bizottság nem fogad el.

A kéziratokat a szerkesztő címére kell beküldeni, aki a tanulmány beérkezését vizsgálja. A közlésről — a lektori vélemények alapján — a Szerkesztő bizottság dönt. Erről értesítik a szerzőt.

A közlésre kerülő dolgozatok korrektúráját az ábralevonatokkal együtt megküldjük a szerzőknek. A javított korrektúrázást esetenként megadott határidőig kérjük vissza. A megadott időpontig vissza nem juttatott dolgozatot kénytelenek vagyunk kihagyni a készülő számból.

A szerzőknek a kiadó tiszteletdíját és 100 db különlenyomatot ad.

A Szerkesztő bizottság tagjai: DR. EIBEN OTTÓ (szerkesztő), DR. ÉRY KINGA, DR. FARKAS GYULA, DR. HORVÁTH LÁSZLÓ, DR. LIPTÁK PÁL, DR. NEMESKÉRI JÁNOS, DR. PAP MIKLÓS és DR. TÓTH TIBOR.

A szerkesztő címe: Dr. EIBEN Ottó, 1088 Budapest, Puskin u. 3. ELTE Embertani Tanszéke.

A kiadvány előfizethető és példányonként megvásárolható:

az AKADÉMIAI KIADÓNÁL: 1363 Budapest, Alkotmány u. 21.,
telefon: 111—010. Pénzforgalmi jelzőszám: 215—11488.
az AKADÉMIAI KÖNYVESBOLTBAN: 1368 Budapest, Váci u. 22.,
telefon: 185—680.

Előfizetési díj egy évre: 52,— Ft

Külföldön terjeszti a KULTURA Külkereskedelmi Vállalat 1389
Budapest, Fő u. 32. Pénzforgalmi jelzőszám: 218—10990., telefon:
159—450.

TARTALOM — CONTENTS

Eredeti közlemények — Original papers

GYENIS, GY.: Palócföldi népe sség ek dermatoglyphiai vizsgálata. I. Az ujjbegyi jellegek variációja — <i>The dermatoglyphics of the populations of the Paloc-country (Northern-Hungary). 1st part: The data of the fingers</i>	3
B. BODZSÁR, É.: A pubertáskor érési folyamatai bakonyi leányoknál — <i>Maturation process of puberty in Bakony girls</i>	29
KÖRNYEI, V.—GYÓDI, GY.—GELENCSÉR, E.—KERCSÓ, K.—SZOKOLA, Á.: Kaposvári leányok menarchekora 1981-ben — <i>Age at menarche of Kaposvár girls in 1981</i>	39
CZINNER, A.—TICHY, M.—BARTA, L.: Antropológiai adatok összefüggése lipid és lipoprotein paraméterekkel kövér hypertoniás és normotoniás gyermekekben — <i>Connection of anthropological data with lipide and lipoprotein parameters in obese-hypertonic and normotonic children</i>	45
JÓZSA, L.—DEMEL, ZS.—RÉFFY, A.: Az emberi izmok rostösszetétele — <i>Fibre composition of human muscles</i>	51
K. ZOFFMANN, ZS.: A Medina-Margitsziget lelőhelyen feltárt koraneolitikus sír embertani vizsgálata — <i>Anthropological examination of the early neolithic grave uncovered at the site Medina-Margitsziget</i>	61

Tudománytörténet — Science history

FEREMBACH, D.: Le Docteur Aurèle de Török et le Laboratoire d'Anthropologie de l'École Pratique des Hautes Études (Laboratoire Broca) — <i>Doctor Aurelius de Török and the Laboratoire d'Anthropologie de l'École Partique des Hautes Études (Broca Laboratory)</i>	69
--	----

Megemlékezések — Obituary Notices

NEMESKÉRI, J.: Henri-Victor Vallois 1889—1981	79
EIBEN, O.: Juvancz Iréneusz 1910—1982	80
EIBEN, O.: Bugyi Balázs 1911—1982	80

Könyvismertetések — Book Reviews	83
--	----